

Παγκόσμιο Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη Αθήνα, 4-5 Νοεμβρίου 2009

Κείμενο Εργασίας

(Πρωτότυπο στα Αγγλικά)

Στρογγυλή Τράπεζα 1: Η αξιοποίηση της συνάρτησης μετανάστευση-ανάπτυξης υπέρ της επίτευξης των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας

Υποθεματική Ενότητα 1.3: Αντιμετωπίζοντας τα γενεσιουργά αίτια της μετανάστευσης μέσω της ανάπτυξης και, ιδίως, υπό το πρίσμα της τρέχουσας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης

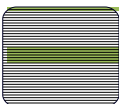
Συμπρόεδροι της Υποθεματικής Ενότητας: Οι κυβερνήσεις του Μπαγκλαντές και του Ηνωμένου Βασιλείου

Μέλη Ομάδας στην προετοιμασία της Υποθεματικής Ενότητας: Οι κυβερνήσεις του Αζερμπαϊτζάν, της Κίνας, της Αιγύπτου, της Γερμανίας, της Ελλάδας, της Νοτίου Αφρικής και της Υεμένης

Παρατηρήσεις στο υποστηρικτικό κείμενο παρείχαν επίσης οι IOM, OECD και UNDP Υπηρεσία Αναφοράς Ανθρώπινης Ανάπτυξης

Συντονιστής Στρογγυλής Τράπεζας: Romeo Matsas

Το υποστηρικτικό κείμενο της Υποθεματικής Ενότητας 1.3 έχει προετοιμαστεί από τις κυβερνήσεις του Μπαγκλαντές και του Ηνωμένου Βασιλείου σε συνεργασία με την Ομάδα Εργασίας που συγκροτήθηκε από την Ελληνική κυβέρνηση για την προετοιμασία της τρίτης συνάντησης του Παγκόσμιου Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη (GFMD). Βασίζεται επίσης σε σχόλια και παρατηρήσεις από τα κυβερνητικά μέλη της ομάδας της Υποθεματικής Ενότητας 1.3 καθώς και σε παρατηρήσεις από ειδικούς διεθνών οργανισμών. Το προσχέδιο του υποστηρικτικού κειμένου καταρτίστηκε από τον Καθηγητή Ronald Skeldon. Ο μοναδικός σκοπός αυτού του κειμένου είναι να πληροφορήσει και να διευκολύνει τη συζήτηση της Υποθεματικής Ενότητας 1.3 κατά τη διάρκεια της Τρίτης Συνάντησης του GFMD. Βασίζεται σε ανοικτές πηγές και δεν αποσκοπεί στη διεξοδική μελέτη. Οι διοργανωτές δεν αποδέχονται καμία ευθύνη ή δεν παρέχουν καμία εγγύηση για την εγκυρότητα, την ακρίβεια και την αρτιότητα των πληροφοριών αυτού του κειμένου. Το κείμενο δεν αντικατοπτρίζει υποχρεωτικά τις απόψεις των διοργανωτών του GFMD ή των κυβερνήσεων ή των οργανισμών που εμπλέκονται στις Στρογγυλές Τράπεζες. Καθώς το GFMD είναι μια άτυπη διαδικασία, το κείμενο δεν αποτελεί δέσμευση για κανένα από τα μέλη που το χρησιμοποιούν στις συζητήσεις του GFMD. Σε περίπτωση αναπαραγωγής, μερικής ή ολικής, αυτού του κειμένου, θα πρέπει να γίνεται αναφορά στην πηγή.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΓΕΝΕΣΙΟΥΡΓΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΩΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΤΡΕΧΟΥΣΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΚΡΙΣΗΣ

Σύνοψη

Η τρέχουσα οικονομική κρίση αναμένεται να έχει μια σειρά επιπτώσεων στην συνάρτηση της σχέσης μετανάστευσης - ανάπτυξης. Σύμφωνα με προηγούμενες εμπειρίες οι εισροές μεταναστών προς τις χώρες προορισμού αναμένεται να επιβραδυνθούν καθώς επίσης είναι πιθανή η αύξηση επιστροφής στις χώρες προέλευσης. Τέτοια ενδεχόμενο θα μπορούσε να έχει επιπτώσεις στην ανάπτυξη μέσω μια σειράς μηχανισμών, συμπεριλαμβανομένων λιγότερων ευκαιριών για μετανάστευση, λιγότερες αποστολές εμβασμάτων και πιθανόν χειρότερες συνθήκες για τους ίδιους τους μετανάστες. Στοιχεία από προηγούμενες κρίσεις καθώς και αυτά που προκύπτουν από την παρούσα, υποδηλώνουν ότι οι επιπτώσεις αναμένεται να είναι πολύπλοκες με αποτέλεσμα οι κατάλληλες πολιτικές στο επίπεδο ανταπόκρισης της κρίσης θα πρέπει να σχεδιάζονται με βάση την κάθε χώρα ξεχωριστά, βάσει στοιχείων, και υποστηρίζοντας την οικονομική ανάκαμψη.

Τεκμηρίωση

Τα βασικά αίτια της μετανάστευσης είναι κυρίως οικονομικά. Επομένως, οποιαδήποτε σημαντική επιδείνωση των οικονομικών δεικτών, ως άμεση συνέπεια της οικονομικής ύφεσης, αναμένεται να αντικατοπτρίζεται με κάποιο τρόπο τόσο ως προς την μαζικότητα όσο και ως προς την κατεύθυνση ροής μεταναστών καθώς και στις επιπτώσεις αυτών των μεταναστευτικών αλλαγών στις χώρες προέλευσης και προορισμού και στους ίδιους τους μετανάστες. Ίσως ο πιο κρίσιμα σημαντικός οικονομικός δείκτης είναι τα επίπεδα ανεργίας. Μια αύξηση στους αριθμούς των ανθρώπων που μένουν χωρίς δουλειά αναμένεται να έχει επιπτώσεις στη μετανάστευση με τρεις βασικούς τρόπους. Πρώτον, αν οι μετανάστες συγκαταλέγονται στους ολοένα αυξανόμενους ανέργους στις οικονομίες των χωρών προορισμού, τότε υπάρχει πιθανότητα να γυρίσουν στην πατρίδα τους; Δεύτερον, το αυξανόμενο επίπεδο ανεργίας στις οικονομίες των χωρών προορισμού μπορεί να επιβραδύνει ή να αντιστρέψει τις μεταναστευτικές ροές από τον γεωγραφικό χώρο της αυξανόμενης ανεργίας προς την χώρα προέλευσης; Τρίτον, η αυξανόμενη ανεργία στις οικονομίες των χωρών προέλευσης μπορεί να ενθαρρύνει περισσότερους να φύγουν και να αναζητήσουν ευκαιρίες αλλού, άσχετα με τις συνθήκες που επικρατούν στους πιθανούς μεταναστευτικούς προορισμούς;

Η ανάπτυξη είναι ένας όρος που είναι δύσκολο να οριστεί επακριβώς και περιεκτικά αλλά υπάρχει συναίνεση μεταξύ των ειδικών ότι η ευημερία των ανθρώπων δεν περικλείει μόνο οικονομικά μέσα και παράγοντες αλλά είναι κάτι το πιο σφαιρικό. Η διεθνής κοινότητα δημιούργησε μια σειρά δεικτών με τους

οποίους μπορούμε να μετρήσουμε τα επίπεδα ανάπτυξης, τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας. Παρόλο που μπορεί να έχουν περιορισμένο βεληνεκές, οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας παρέχουν την απαιτούμενη βάση μέσω της οποίας οι κυβερνήσεις μπορούν να συμφωνήσουν για το τι θα μπορούσε να οριστεί ως ανάπτυξη: η μείωση της φτώχειας, η αυξημένη πρόσβαση σε υγεία και παιδεία, η εξάλειψη των ανισοτήτων των δύο φύλων και ούτω καθεξής. Για αυτό το λόγο, αποτελούν τους βασικούς δείκτες αναφοράς στον όρο ανάπτυξη.

Όσον αφορά στις επιπτώσεις που μπορεί να έχει η τρέχουσα οικονομική κρίση στη μετανάστευση και την ανάπτυξη, πιθανά μπορούμε να εστιαστούμε σε τέσσερις σημαντικούς τομείς:

- Μείωση της αποστολής εμβασμάτων στις χώρες προέλευσης καθώς οι μετανάστες χάνουν τις δουλειές τους. Οι αποστολές εμβασμάτων συγκροτούν μια από τις σημαντικότερες χρηματικές εισροές για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, και οι επιπτώσεις της πιθανής απώλειάς τους θα ζημιώσει την ανάπτυξη αυτών των οικονομιών. Το 2008, για παράδειγμα, οι αποστολές εμβασμάτων στο Μεξικό μειώθηκαν κατά 1 δισεκατομμύριο δολάρια, φτάνοντας στα 25 δισεκατομμύρια δολάρια κυρίως ως συνέπεια της αυξανόμενης ανεργίας στις Ηνωμένες Πολιτείες.
- Αύξηση της επιστροφής των μεταναστών στις χώρες προέλευσης και σε οικονομίες που είναι ήδη αδύναμες και απροετοίμαστες να απορροφήσουν αυξανόμενους αριθμούς ανέργων που είχαν συνηθίσει σε σχετικά υψηλούς μισθούς. Αυτή η επιστροφή μπορεί να έχει σημαντικές πολιτικές καθώς και οικονομικές επιπτώσεις για την ανάπτυξη και την κοινωνική ειρήνη των κοινωνιών αυτών.
- Η αυξανόμενη ανεργία μπορεί να επιτείνει τις εντάσεις ανάμεσα σε πολίτες των χωρών υποδοχής και ομάδες μεταναστών, με αποτέλεσμα να παρουσιαστούν φαινόμενα ξеноφοβίας ακόμα και κοινωνικές αναταραχές, επηρεάζοντας αρνητικά τους μετανάστες και δυσχεραίνοντας την κατάσταση τους.
- Η αυξανόμενη ανεργία μπορεί να έχει διαφορετικές επιπτώσεις σε ειδικές ευπαθείς ομάδες όπως οι γυναίκες μετανάστριες.

Πίσω από τις παγκόσμιες τάσεις της διεθνούς μετανάστευσης, βρίσκονται κρυμμένες βαθιές δομικές ανισότητες σε επίπεδο οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ανάπτυξης που ουσιαστικά οδηγούν τους ανθρώπους να μετακινούνται από ένα μέρος του κόσμου στο άλλο. Υψηλότερα μεροκάματα και μισθοί σε ένα μέρος του κόσμου «ωθούν» τους ανθρώπους προς αυτές τις περιοχές, ενώ αντίστροφα, χαμηλά μεροκάματα και μισθοί 'απωθούν' τους ανθρώπους αντίστοιχα. Ο βαθμός διαθεσιμότητας ή όχι θέσεων εργασίας, παιδείας, υπηρεσιών υγείας, και ούτω καθεξής, θεωρείται ότι αποτελούν βασικούς παράγοντες προσέλκυσης και απώθησης που σχετίζονται με τα βασικά αίτια της μετανάστευσης. Παρόλα αυτά, η μετανάστευση δεν συνδέεται μόνο με αυτές τις μεταβλητές. Για παράδειγμα, η μετανάστευση μπορεί να

είναι το αποτέλεσμα περιβαλλοντικών παραγόντων και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, και έτσι τα άτομα να μεταναστεύουν περισσότερο από ανάγκη παρά από επιλογή. Επίσης τα νέα μεταναστευτικά ρεύματα φαίνεται να ακολουθούν το διάβα των παλαιότερων με συνέπεια μεταναστευτικές ροές να συνεχίσουν να συντηρούνται αυτόνομα μέσω της ύπαρξης μεταναστευτικών δικτύων. Οι παλαιοί μετανάστες ενημερώνουν στην πατρίδα τους φίλους και συγγενείς τους για τις ευκαιρίες στις χώρες στις οποίες βρίσκονται, γεγονός που οδηγεί σε περαιτέρω μετανάστευση. Οι προαναφερθείσες ανισότητες καθώς και τα μεταναστευτικά δίκτυα ουσιαστικά ρυθμίζουν κατά ένα μεγάλο μέρος τον όγκο και την κατεύθυνση της μετακίνησης των πληθυσμών, ενώ βραχυπρόθεσμες αναστατώσεις ή κρίσεις προκαλούν διακυμάνσεις στα επίπεδα και τάσεις μετανάστευσης όσο και στους παράγοντες που επηρεάζουν τη μετανάστευση. Οι πολιτικές τείνουν να ανταποκρίνονται σε αυτά τα βραχυπρόθεσμα ζητήματα και ανάγκες. Ωστόσο, οι ουσιαστικές συνθήκες που οδηγούν στη μετανάστευση πρέπει πάντα να λαμβάνονται υπόψη όταν χαράσσουμε πολιτική με στόχο την αντιμετώπιση μιας βραχυπρόθεσμης ύφεσης στην οικονομία.

Η τρέχουσα οικονομική κρίση και η μετανάστευση

Η τρέχουσα κρίση φαίνεται να έχει μειώσει τα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης ενώ οι ρυθμοί της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης υπόκεινται σε διαρκείς αναθεωρήσεις προς τα κάτω, φτάνοντας μόλις στο 0,5 τοις εκατό για το 2009. Αυτός ο μέσος όρος καλύπτει μια σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στις χώρες και, παρόλο που υπάρχει παγκόσμια κρίση, οι επιπτώσεις και ο αντίκτυπος φαίνεται να διαφέρουν από το ένα μέρος του κόσμου στο άλλο. Μερικές οικονομίες, όπως η Κίνα, έχουν συνεχίσει να αναπτύσσονται, αν και σε χαμηλότερους ρυθμούς σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, αλλά τα πιο πρόσφατα στοιχεία για το δεύτερο τρίμηνο του 2009 ήδη υποδηλώνουν μια σχετική ανάκαμψη. Η Ινδία και το Μπαγκλαντές είδαν τους ρυθμούς ανάπτυξης τους να μειώνονται το 2009, σε σύγκριση με το 2008, αλλά ακόμη διατηρούν σχετικά ταχείς ρυθμούς της τάξης του 5 τοις εκατό ή και περισσότερο. Η Λατινική Αμερική κινείται ήδη σε αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης ενώ προηγμένες οικονομίες όπως η Ευρωζώνη, οι ρυθμοί ανάπτυξης μειώθηκαν πιθανόν κατά -2,0 τοις εκατό, ενώ για το Ηνωμένο Βασίλειο υπολογίζεται μείωση κατά -4,1 τοις εκατό για το 2009. Στις Ηνωμένες Πολιτείες υπολογίζεται μείωση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης κατά -2,8 τοις εκατό για το 2009. Επομένως, οποιαδήποτε εκτίμηση των συνεπειών της οικονομικής ύφεσης στη μετανάστευση, θα πρέπει να λάβει υπόψη τις τις περιφερειακές και γεωγραφικές αυτές μεταβλητές. Παγκοσμίως, ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας υπολογίζει ότι μπορεί να χαθούν περίπου μέχρι και 51 εκατομμύρια θέσεις εργασίας το 2009 εξαιτίας της παγκόσμιας ύφεσης. Με λιγότερους διαθέσιμους πόρους, οι κυβερνήσεις πιέζονται περισσότερο για να αντιμετωπίσουν το ζήτημα της αυξανόμενης ανεργίας και των επιπτώσεών της.

Ίσως η βασικότερη δυσκολία για να κάνουμε εκτίμηση των συνεπειών της κρίσης στη μετανάστευση είναι η έλλειψη επικαιροποιημένων αναλυτικών δεδομένων. Γενικά, στοιχεία για τη μετανάστευση τείνουν να

είναι προβληματικά, και αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο για ένα τόσο πρόσφατο γεγονός όπως η κρίση. Πολλές παράμετροι της κρίσης παραμένουν άγνωστες, αλλά προκύπτουν ήδη προκαταρκτικές πληροφορίες από εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς που επιτρέπουν να γίνουν μερικές διερευνήσεις. Πρέπει να δοθεί έμφαση σε δύο συναφή σημεία. Πρώτον, οι επιπτώσεις της κρίσης στη μετανάστευση και την ανάπτυξη διαφέρουν από χώρα σε χώρα, από το είδος της μετανάστευσης (είτε πρόκειται για προσωρινή ή μόνιμη, νόμιμη ή μη-νόμιμη, κλπ.) την ηλικία, το φύλο και το επίπεδο εκπαίδευσης. Δεύτερον, η τρέχουσα κρίση δεν αποτελεί μοναδικό γεγονός. Ενώ όλες οι οικονομικές κρίσεις μπορεί να διαφέρουν μεταξύ τους, η παγκόσμια οικονομία έχει περάσει περιόδους ύφεσης στο παρελθόν και αυτές οι προγενέστερες εμπειρίες μπορεί να αποτελέσουν χρήσιμα παραδείγματα. Για παράδειγμα, η επιστροφή των μεταναστών εργατών όντως αυξήθηκε μετά τις πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του '70 αλλά, σχετικά γρήγορα, οι μεταναστευτικές ροές αυξήθηκαν ξανά αλλά με διαφορετικό χαρακτήρα κυρίως μέσω της οικογενειακής επανένωσης. Πολλοί μεγάλοι αριθμοί μεταναστών επέστρεψαν στην πατρίδα μετά τον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου το 1990-91. Από τα 1,6 εκατομμύρια που εγκατέλειψαν το Κουβέιτ και το Ιράκ, περίπου 540.000 επέστρεψαν στην Αίγυπτο και την Ιορδανία, 125.000 επέστρεψαν στην Ινδία, 60.000 στο Μπαγκλαντές και 53.000 στο Πακιστάν. Οι φόβοι για κοινωνικές αναταραχές εξαιτίας της επιστροφής στις χώρες προέλευσης δεν επαληθεύτηκαν και η πλειονότητα των μεταναστών ασχολήθηκε περισσότερο με τη δυνατότητα μετά-αποδημίας τους παρά για την απορρόφησή τους στις τοπικές αγορές εργασίας. Ενώ είναι επικίνδυνο να κάνουμε εύκολους παραλληλισμούς, οι πολίτες του Τατζικιστάν που επέστρεψαν σήμερα στην πατρίδα τους, μπορεί επίσης είτε απλά να περιμένουν για να βελτιωθεί η κατάσταση στη Ρωσία και να μεταναστεύουν εκ νέου ή για μια νέα ευκαιρία να μεταναστεύσουν σε άλλες αγορές που επηρεάστηκαν λιγότερο από την κρίση, όπως η Τσεχία ή η Νότια Κορέα.

Οι κυβερνητικές εκστρατείες ενημέρωσης ή η ίδρυση γραφείων ευρέσεως εργασίας και απόκτησης δεξιοτήτων (placement), ενδεχομένως με διεθνή βοήθεια, μπορεί να βοηθήσουν σε αυτές τις περιπτώσεις. Στοιχεία που αφορούν τις επιπτώσεις της μετανάστευσης μετά την ασιατική οικονομική κρίση του 1997 δείχνουν ότι, μετά από τους αρχικούς επαναπατρισμούς και μειώσεις σε μορφές εποχιακής μετανάστευσης, υπήρξε γρήγορα ανάκαμψη σε επίπεδο αύξησης αριθμών, μέσα σε δύο χρόνια. Στη Μαλαισία, ενώ αρχικά υπήρξαν μεγάλης κλίμακας επιστροφές εργατών στην Ινδονησία, ήταν ζήτημα μηνών να ξαναρχίσουν ενεργά οι προσλήψεις. Μελέτες για τα επακόλουθα των επιπτώσεων των πετρελαϊκών κρίσεων της περιόδου 1973-74 στη μετανάστευση, έδειξαν και πάλι, ότι μετά από μια αρχική κάθετη πτώση στους αριθμούς των μεταναστών εργατών και σημαντικές επιστροφές προς την πατρίδα, η μετανάστευση ξανάρχισε, με διαφορετικό χαρακτήρα όμως. Η μετακίνηση των εργατών αντικαταστάθηκε από τη μετανάστευση με σκοπό την οικογενειακή συνένωση ενώ οι πολιτικές των χωρών προορισμού στράφηκαν με αυξημένη προσοχή προς θέματα ενσωμάτωσης.

Στοιχεία από προηγούμενες περιόδους οικονομικής ύφεσης στο Ηνωμένο Βασίλειο δείχνουν ότι η επιστροφή των μεταναστών στην πατρίδα τους δεν απελευθερώνει θέσεις εργασίας για τους άνεργους

πολίτες της χώρας φιλοξενίας που ψάχνουν για δουλειά. Όπως και στην περίπτωση της ασιατικής κρίσης, η θέση των ανέργων πολιτών της χώρας φιλοξενίας και οι θέσεις εργασίας που απελευθερώθηκαν από τους μετανάστες λόγω της επιστροφής τους δεν ήταν ούτε στον ίδιο τομέα, ούτε στο ίδιο επίπεδο. Οι μετανάστες και οι ντόπιοι τείνουν να κάνουν διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικές θέσεις των παραγωγικών διαδικασιών της οικονομίας.

Στοιχεία από το OECD για τις επιπτώσεις της τρέχουσας κρίσης μέχρι τώρα δείχνουν ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες, Ισπανία και Αυστραλία, προγράμματα εποχιακής απασχόλησης για μετανάστες εργάτες ων απασχόλησης μέσω εργοδοτών (employer-nominated) ή εξειδικευμένης προσωρινής, φαίνεται να έχουν μειωθεί τους τελευταίους μήνες σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Οι μειώσεις στις αιτήσεις το Σχέδιο Εγγραφής των Εργατών (Workers Registration Scheme) στο Ηνωμένο Βασίλειο το πρώτο τρίμηνο του 2009 μειώθηκαν πάνω από το μισό σχέση με ένα χρόνο πριν, και παρόμοια πτώση παρατηρήθηκε στην Ιρλανδία, όσον αφορά στις εγγραφές μεταναστών από νέα κράτη-μέλη της ΕΕ. Ανεπτυγμένες οικονομίες, τόσο διαφορετικές όσο της Αυστραλίας, της Ιταλίας και της Δημοκρατίας της Κορέας, μειώνουν το επίπεδο των στόχων τους για την πρόσληψη ειδικευμένων και ανειδίκευτων εργατών μεταναστών, ενόψει της αυξανόμενης εγχώριας ανεργίας. Ωστόσο, άλλες χώρες άρχισαν να παρέχουν κίνητρα για να ενθαρρύνουν τους μετανάστες που είναι ήδη εντός των συνόρων τους, να επιστρέψουν στις πατρίδες τους. Μείωση στα επίπεδα των εμβασμάτων που λαμβάνουν έχει ήδη καταγραφεί σε έναν αριθμό αναπτυσσόμενων χωρών, με αρνητικές συνέπειες για την ανάπτυξη τους και πιθανόν επίσης και σε περιφερειακό επίπεδο. Όσον αφορά στις αποστολές εμβασμάτων, οι υπολογισμοί της Παγκόσμιας Τράπεζας προβάλλουν μια πτώση της τάξης του 7-10 τοις εκατό για το 2009, σε συνέχεια της διψήφιας ανάπτυξης των προηγούμενων ετών. Για το 2010, αναμένεται αύξηση των εμβασμάτων εκ νέου. Η πτώση του 2009 είναι μικρή σε σχέση με τις μειώσεις που παρατηρήθηκαν στα επίπεδα των ιδιωτικών επενδύσεων.

Υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στις αποστολές εμβασμάτων ανάλογα τη χώρα και την περιοχή. Η μείωση σημειώνεται περισσότερο στη Λατινική Αμερική, ίσως αντικατοπτρίζοντας τη σημασία των Ηνωμένων Πολιτειών ως προορισμό μετανάστευσης για την περιοχή, καθώς και του γεγονότος ότι η κρίση ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι αποστολές εμβασμάτων στη Νότια και Ανατολική Ασία συνέχισαν να αυξάνονται δυναμικά το 2009, ενώ στο Πακιστάν οι αποστολές εμβασμάτων σημείωσαν σημαντική αύξηση. Αυτό αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες της Δυτικής Ασίας διατήρησαν την ανοδική τους πορεία εξαιτίας των υψηλών τιμών του πετρελαίου και έτσι συνέχισαν να προσλαμβάνουν μετανάστες εργάτες.

Προφανώς, οι επιπτώσεις που θα έχει η κρίση στη μετανάστευση και την ανάπτυξη θα εξαρτηθεί από τη διάρκεια και το βάθος της κρίσης, κάτι που είναι ακόμη άγνωστο. Ωστόσο, οι πρώτες ενδείξεις φαίνεται να επιβεβαιώνουν ότι οι τάσεις θα είναι οι αναμενόμενες: μια μείωση στη ροή μεταναστών προς βασικούς

προορισμούς μετανάστευσης, ενώ μερικά στοιχεία, όχι ισχυρά, δείχνουν ότι παρατηρείται μια αυξημένη τάση επιστροφής μεταναστών στις πατρίδες τους, και μια πτώση στις αποστολές εμβασμάτων, παρόλο που ούτε η επιστροφή αλλά ούτε και η μείωση των μεταναστευτικών ροών είναι παγκόσμια ή τόσο μεγάλη σε μέγεθος όσο αρχικά είχαν προβλεφθεί. Η μετανάστευση θα επηρεασθεί σημαντικά από την επιστροφή ατόμων σε ανεπτυγμένες χώρες (τις χώρες καταγωγής τους). Καθώς οι παγκόσμιες επιχειρηματικές ευκαιρίες συρρικνώνονται υπερποντίως πολλοί μετανάστες υψηλής εξειδίκευσης από ανεπτυγμένες χώρες γυρίζουν πίσω στις πατρίδες τους. Παρόλο που η ανεργία στους μετανάστες γενικά αυξάνεται, υπάρχει διαφοροποίηση ανά τομέα και χώρα, και γενικά έχει γίνει πολύ μικρή έρευνα και ανάλυση σε σχέση με αυτές τις διαφοροποιήσεις. Για παράδειγμα, στην Ισπανία, το επίπεδο ανεργίας για μετανάστες ηλικίας 15-64 στο τέταρτο τρίμηνο του 2008 ήταν 20,3 τοις εκατό. Το αντίστοιχο επίπεδο ανεργίας για τους πολίτες της χώρας φιλοξενίας ήταν 12,5 τοις εκατό. Υψηλότερα επίπεδα ανεργίας για τους μετανάστες παρατηρούνται επίσης σε πολλές χώρες του OECD. Γενικά, σε μεγάλο τμήμα της περιοχής του OECD, η ανεργία αυξάνεται ταχύτερα για τους μετανάστες παρά για τους πολίτες της χώρας φιλοξενίας, παρόλο που φαίνεται να υπάρχουν εξαιρέσεις όπως αυτή του Ηνωμένου Βασιλείου.

Οι διαφορές ανά τομέα είναι επίσης σημαντικές. Η ύφεση έχει επηρεάσει ειδικότερα τον κατασκευαστικό τομέα στον οποίο εργάζονται κυρίως άνδρες μετανάστες. Από την άλλη, η ζήτηση για υπηρεσίες υγείας δεν πρόκειται να μειωθεί εν καιρώ κρίσης και αυτός είναι ένας τομέας σε πολλές ανεπτυγμένες οικονομίες που εξαρτάται πολύ από τους μετανάστες εργάτες, και ειδικά τις εργάτριες. Ωστόσο, δεν μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι γυναίκες ανήκουν σε μια πιο 'ελαστική' μορφή εργασίας. Ένας μεγάλος αριθμός τους απασχολείται σε τομείς που δεν υπόκεινται σε εργασιακούς κανόνες, όπως η οικιακή εργασία, με ελάχιστη προστασία εν καιρώ κρίσης. Με λίγα λόγια, μπορούμε να αναμένουμε σημαντική διαφοροποίηση ανά χώρα, τομέα και φύλο. Μπορεί επίσης να προκύψει αύξηση στην προσωρινή και μερικής απασχόλησης εργασία ως αποτέλεσμα της κρίσης, με συνέπεια να προκύψουν μεγάλοι αριθμοί εργατών με ελάχιστα δικαιώματα που μπορούν να προσληφθούν και να απολυθούν όσο γρήγορα αλλάζουν οι οικονομικές συνθήκες γύρω τους. Η τάση είναι ότι οι μετανάστες αντιπροσωπεύονται περισσότερο σε προσωρινές, επισφαλείς και μερικής απασχόλησης εργασίες, γεγονός που εξηγεί τα συνολικά υψηλότερα επίπεδα ανεργία τους στις χώρες του OECD γενικά.

Πολιτικές και πρακτικές

Οι πολιτικές αντιμετώπισης της κρίσης αναμένεται να διαφέρουν μεταξύ τους σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με το αν η χώρα είναι χώρα προέλευσης, προορισμού ή διέλευσης. Αυτός ο διαχωρισμός είναι τεχνητός, καθώς οι ανεπτυγμένες οικονομίες του 'Βορρά' είναι επίσης και χώρες αποδημίας, συχνά στέλνοντας εξειδικευμένους μετανάστες στο εξωτερικό, αλλά και συνταξιούχους που ψάχνουν μια θέση στον ήλιο. Οι χώρες προέλευσης του 'Νότου' είναι επίσης σε κάποιο βαθμό χώρες υποδοχής μεταναστών, συχνά ειδικευμένων μεταναστών για τη διεξαγωγή συγκεκριμένων εργασιών, καθώς και προσωπικού

αναπτυξιακής βοήθειας, αλλά μπορεί επίσης να φιλοξενούν και πρόσφυγες ή περιφερειακά εκτοπισμένους πληθυσμούς. Επίσης υπάρχουν σημαντικές ροές ανειδίκευτων μεταναστών από χώρες του Νότου σε άλλες χώρες του Νότου. Η κρίση δεν φαίνεται ακόμη να έχει σημαντικές επιπτώσεις σε αυτές τις μεγάλες μεταναστευτικές ροές, με κινήσεις εργατών να λαμβάνουν χώρα από τη Νότια Ασία προς τις πλούσιες πετρελαϊκές οικονομίες της Δυτικής Ασίας. Επομένως, οι πολιτικές πρέπει να ανταποκριθούν σε πολλά είδη μετανάστευσης σε κάθε περίπτωση, και η ύφεση φαίνεται να έχει διαφορετικές επιπτώσεις σε κάθε μερίδα του πληθυσμού που μετακινείται.

Χώρες προορισμού

Αναμένεται ότι οι χώρες προορισμού θα κάνουν τα πιο δυναμικά βήματα προκειμένου να αντιμετωπίσουν την κρίση και οτιδήποτε κάτι τέτοιο συνεπάγεται για τη μεταναστευτική εργασία, μειώνοντας τον αριθμό των νέων αφίξεων και ενθαρρύνοντας τους άνεργους μετανάστες να επιστρέψουν πίσω στις πατρίδες τους. Οι περισσότερες χώρες του OECD έχουν λάβει ελάχιστα μέτρα για τη μείωση των προγραμμάτων εργασίας των μεταναστών, έτσι υπάρχουν λίγα παραδείγματα, με την Ισπανία να περικόπτει τις ποσοτώσεις άδειας εργασίας για το 2009 και το Ηνωμένο Βασίλειο να κάνει αυστηρότερα τα ακαδημαϊκά και οικονομικά κριτήρια πάντα σε σχέση με το Σύστημα Βάση Πόντων (Points Based System). Στην Ασία, η Μαλαισία έχει περικόψει τον αριθμό των εργατών που προσλαμβάνει και αύξησε τον αριθμό αυτών που στέλνονται πίσω. Ανακληθήκαν οι εργατικές βίζες 55.000 εργατών από το Μπαγκλαντές στις αρχές του Μαρτίου 2009 αλλά, ακόμη και αν όλοι τελικά σταλούν πίσω, φαίνεται να αντιπροσωπεύουν ένα πολύ μικρό ποσοστό των πολιτών του Μπαγκλαντές που εργάζονται στη Μαλαισία. Οι δύο χώρες έχουν πραγματοποιήσει συζητήσεις υψηλού επιπέδου για το θέμα αυτό. Η Μαλαισία εφαρμόζει ένα συνεχιζόμενο πρόγραμμα νομιμοποίησης για τη μείωση των μη-νόμιμων μεταναστών στη χώρα και περίπου 171.000 εργάτες, που καταγράφηκαν στο πρόγραμμα αμνηστίας κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο μηνών του 2008. Το 86% που ήταν από την Ινδονησία, συμφώνησαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Η ύφεση μπορεί να προσέδωσε την έννοια του επαναπατρισμού (επιστροφή) των μεταναστών ωστόσο το μέτρο του επαναπατρισμού αποτελεί τμήμα μίας διαρκούς εκστρατείας με στόχο τη μείωση της μη-νόμιμης μετανάστευσης και έτσι ίσως είναι δύσκολο να θεωρηθεί ως ένα συγκεκριμένο 'επακόλουθο της ύφεσης'.

Η Ισπανία, με τα ποσοστά ανεργίας των μεταναστών να ξεπερνούν το 20 τοις εκατό και με περίπου 400.000 άνεργους μετανάστες στο τέλος του 2008, προσέφερε σε νόμιμους μετανάστες που έχασαν τη δουλειά τους, το επίδομα ανεργίας που δικαιούνται εφάπαξ για ένα χρόνο, με την προϋπόθεση ότι θα επιστρέψουν στην πατρίδα τους και δεν θα γυρίσουν στην Ισπανία για τουλάχιστον 3 χρόνια. Λίγοι φαίνεται να εκμεταλλεύτηκαν αυτή την προσφορά, κυρίως επειδή οι συνθήκες στις πατρίδες τους, στη Νότια Αμερική και Ανατολική Ευρώπη, έχουν επίσης χειροτερέψει κατά τη διάρκεια της ύφεσης αλλά και εξαιτίας της ρήτρας να μην επιστρέψουν στην Ισπανία για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα. Πολλοί

φαίνεται θα προτιμήσουν να περιμένουν να περάσει η κρίση. Η κυβέρνηση της Τσεχίας παρείχε επίσης κίνητρα σε άνεργους μετανάστες εργάτες να επιστρέψουν στην πατρίδα μέσω ενός προγράμματος που μοιάζει να είχε μεγαλύτερη επιτυχία, αφού περίπου 5.000 επέστρεψαν. Ο λόγος για αυτή τη μεγάλη επιτυχία του προγράμματος μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν χρονικοί περιορισμοί για το πότε μπορούν να επιστρέψουν οι μετανάστες πίσω στην Τσεχική Δημοκρατία.

Σημαντικά στοιχεία που δεν έχουν δοθεί στη δημοσιότητα, δηλώνουν ότι μεγάλοι αριθμοί ανατολικοευρωπαίων που είχαν μεταναστεύσει στο Ηνωμένο Βασίλειο, φαίνεται να έχουν επιστρέψει στις πατρίδες τους, και συγκεκριμένα στην Πολωνία. Ωστόσο, το γεγονός ότι το τοπικό νόμισμα, το zloty, ανατιμήθηκε με 30 τοις εκατό έναντι της στερλίνας, καθώς και η αναπτυσσόμενη οικονομία της Πολωνίας, φαίνεται να αποτελεί κίνητρο για κάποιους να επιστρέψουν ανεξάρτητα από την ύφεση. Η πολωνική κυβέρνηση εφαρμόζει μια εκστρατεία ενημέρωσης για να ενθαρρύνει τους πολίτες της να επιστρέψουν. Όπου υπάρχει ελευθερία κίνησης ανάμεσα σε χώρες, όπως αυτή που υπάρχει εντός της ΕΕ, το ενδεχόμενο της μετανάστευσης εκ νέου είναι πιθανό να είναι μια πιο βιώσιμη επιλογή σε σύγκριση με περιπτώσεις όπου η απόσταση και τα μεταναστευτικά εμπόδια καθιστούν ένα τέτοιο εγχείρημα δαπανηρό, χρονοβόρο και δύσκολο.

Όσον αφορά στις παραδοσιακές χώρες μετανάστευσης, την Αυστραλία, τον Καναδά και τις Ηνωμένες Πολιτείες, μοιάζει απίθανο η ύφεση να έχει μεγάλες επιπτώσεις στις πολιτικές για τα μόνιμα μεταναστευτικά τους προγράμματα, τα οποία ακόμη σε μεγάλο βαθμό αποσκοπούν στην επανένωση των οικογενειών. Η Αυστραλία μείωσε το ύψος του ετήσιου στόχου της για μετανάστες εργάτες ενόψει της αύξησης της εγχώριας ανεργίας. Αντίθετα στον Καναδά και τις Ηνωμένες Πολιτείες, υπάρχουν αρκετοί άνθρωποι που λόγω της παρατεταμένης διαδικασίας απόκτησης νόμιμης εισόδου δεν επηρεάζονται από τις βραχυπρόθεσμες οικονομικές διακυμάνσεις και τις επιπτώσεις της κρίσης σε σχέση με τις μεταναστευτικές πολιτικές. Ωστόσο, είναι σαφές ότι, συνολικά, οι αριθμοί των μεταναστών στις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν μειωθεί από το 2007, όταν άρχισε επίσημα η ύφεση σε αυτή τη χώρα. Η μη-νόμιμη μετανάστευση, ειδικά από το Μεξικό, φαίνεται να έχει μειωθεί και αποτελεί το μοναδικό στοιχείο της μετανάστευσης προς τις Ηνωμένες Πολιτείες που φαίνεται να επηρεάζεται άμεσα από τις οικονομικές συνθήκες που αλλάζουν. Επομένως, ο ρόλος της πολιτικής στη μεγαλύτερη χώρα προορισμού φαίνεται να είναι σταθερός καθ' όλη τη διάρκεια της ύφεσης, ενώ ο αριθμός εκείνων που εισέρχονται σύμφωνα με το πλαίσιο πολιτικής που εφαρμόζεται, φαίνεται να ρυθμίζεται αυτόματα. Ο βαθμός αυτής της αυτό-ρύθμισης θα εξαρτάται κατά πολύ από την κατάσταση της οικονομίας στις χώρες προέλευσης. Η ύφεση η οποία κατά παράδοση ξεκινά στις πιο προηγμένες οικονομίες, διαχέεται προς τις χώρες προέλευσης, και μπορούμε να προβλέψουμε μια αύξηση στη μη-νόμιμη μετανάστευση, αν η οικονομία του Μεξικού σημειώσει σημαντικές απώλειες στο άμεσο μέλλον. Μέχρι στιγμής, δεν υπάρχουν στοιχεία για να υποστηρίξουν αυτή την υπόθεση. Παρόλο που ο Καναδάς διατηρεί στα ίδια επίπεδα τον ετήσιο του στόχο

για τον αριθμό μεταναστών, φαίνεται επίσης να έχει μειώσει μερικά από τα προσωρινά προγράμματα για εποχιακούς μετανάστες.

Δεδομένου του κόστους και της δυσκολίας που έχει η επιστροφή στη Λατινική Αμερική, ειδικά για τους μη-νόμιμους μετανάστες, δεν υπάρχουν ακόμη αρκετά στοιχεία για μετανάστες που επιστρέφουν, παρόλη την αύξηση της ανεργίας ανάμεσα στον Ισπανόφωνο πληθυσμό των Ηνωμένων Πολιτειών από 4,5 σε 6,4 τοις εκατό μεταξύ 2007 και 2008. Περίπου 250.000 Ισπανόφωνοι έχασαν τις εργασίες τους στον κατασκευαστικό τομέα κατά τη διάρκεια του 2007. Οι μετανάστες στις Ηνωμένες Πολιτείες και στις πιο ανεπτυγμένες οικονομίες τείνουν να συγκεντρώνονται σε μερικά από τα πιο ευαίσθητα τμήματα της οικονομίας, στις κατασκευές, στον τουρισμό, στη βιομηχανία κτλ.. Άλλοι τομείς της οικονομίας δεν φαίνεται να έχουν πληγεί τόσο, όπως ο τομέας της υγείας για πιο εξειδικευμένους μετανάστες, όπως επίσης και η γεωργία. Παρόλο που τα στοιχεία δεν έχουν ακόμη οριστικοποιηθεί, μοιάζει πιθανό οι άνεργοι μετανάστες του κατασκευαστικού τομέα, του τουρισμού και της βιομηχανίας να μετακινούνται σε ακόμη λιγότερο καλοπληρωμένες και περισσότερο επισφαλείς θέσεις εργασίας στον αγροτικό τομέα. Επομένως, η ύφεση έχει ανατρέψει αρκετά δεδομένα σε σχέση με την απασχόληση των μεταναστών αλλά συγχρόνως επιδεικνύει τις στρατηγικές αντιμετώπισης των ίδιων των μεταναστών προκειμένου να προσαρμοστούν σε νέες οικονομικές πραγματικότητες και να επιβιώσουν κατά τη διάρκεια της κρίσης in situ.

Μια επίπτωση των αυξημένων αριθμών ανέργων στις ανεπτυγμένες χώρες είναι ότι περισσότεροι άνθρωποι επιλέγουν να ακολουθήσουν την οδό της περαιτέρω εκπαίδευσης. Για παράδειγμα, οι εγγραφές στη νοσηλευτική στο Ηνωμένο Βασίλειο αυξήθηκαν κατά 24 τοις εκατό το 2009 σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα και οι εγγραφές για σπουδές σε υπηρεσίες φιλοξενίας, ψυχαγωγίας, τουρισμού και μεταφορών αυξήθηκαν κατά 17,4 τοις εκατό ενώ για σπουδές μηχανικής, κατά 12,6 τοις εκατό. Αυτοί είναι οι τομείς στους οποίους πρωταγωνιστούν εντυπωσιακά οι μετανάστες από άλλες χώρες. Επομένως, η αύξηση του αριθμού των πολιτών του Ηνωμένου Βασιλείου που εκπαιδεύονται σε αυτούς τους τομείς μπορεί να σημαίνει μείωση στη ζήτηση για εργάτες από αναπτυσσόμενες χώρες στους συγκεκριμένους τομείς, οι οποίοι θεωρούνται απαραίτητοι για την ανάπτυξη. Συνεπώς, οι ελλείψεις σε ανθρώπινες δεξιότητες μπορεί να μειωθούν στις χώρες υποδοχής με αποτέλεσμα τα ποσοστά διατήρησης ανθρώπινου δυναμικού να αυξηθούν σε κομβικούς τομείς όπως η υγεία σε διάφορα μέρη του αναπτυσσόμενου κόσμου (χώρες προέλευσης).

Η Ρωσία είναι χώρα προορισμού για περίπου 12 εκατομμύρια μετανάστες, η πλειονότητα των οποίων από χώρες της ΚΑΚ, και ειδικότερα από την Κεντρική Ασία. Δεδομένου της τάσης του για χαμηλά ποσοστά γονιμότητας και αυξημένη θνησιμότητα, ο ρωσικός πληθυσμός έχει μειωθεί από 148 εκατομμύρια το 1992 σε 142 εκατομμύρια το 2007, και χωρίς τη μετανάστευση, θα είχε συρρικνωθεί ακόμη περισσότερο. Ωστόσο, με μια οικονομία που βασίζεται στην εξαγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου, η τρέχουσα κρίση έχει σημαντικό αντίκτυπο την οικονομία, με τους αριθμούς των ανέργων να αυξάνονται από 6 σε 7,5

εκατομμύρια μόνο το πρώτο τρίμηνο του 2009, αντιπροσωπεύοντας το 10 τοις εκατό του εργατικού δυναμικού. Πάνω από το 40 τοις εκατό των μεταναστών εργάζονται στον κατασκευαστικό τομέα και ως αποτέλεσμα έχουν πληγεί πολύ σκληρά από την κρίση, αλλά και πάλι οι οικονομίες στις πατρίδες τους στην Κεντρική Ασία είναι πολύ αδύναμες με αποτέλεσμα να μην σκέφτονται να επιστρέψουν σε αυτές. Αυτοί που επέστρεψαν δεν έχουν άλλη εναλλακτική από το να γυρίσουν πίσω στη Ρωσία ή να προσπαθήσουν να βρουν θέσεις εργασίας σε άλλες χώρες όπως η Δημοκρατία της Κορέα ή της Τσεχίας, παρέχοντας ένα ακόμη παράδειγμα στρατηγικών αντιμετώπισης της κρίσης.

Χώρες προέλευσης

Περίπου το 37 τοις εκατό των 200 εκατομμυρίων ανθρώπων του κόσμου που ζουν σε χώρες διαφορετικές από αυτές που γεννήθηκαν, έχουν μετακινηθεί από χώρες του Νότου σε χώρες του Βορρά. Ακόμη ένα 24 τοις εκατό μετακινήθηκε εντός του Νότου, συχνά προς αναπτυσσόμενες οικονομίες μέσου εισοδήματος. Στις χώρες προέλευσης οι πολιτικές είναι πιθανό να είναι πιο ενεργές απέναντι στις συνέπειες της ύφεσης, όπως η χειροτέρευση των τοπικών κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών, η αύξηση της ανεργίας, πιθανές επιστροφές μεταναστών και η ενδεχόμενη πτώση στις αποστολές εμβασμάτων. Παρόλο που τα στοιχεία για τις επιστροφές είναι ανεπαρκή, οι διαθέσιμες πληροφορίες μέχρι τώρα υποδηλώνουν ότι δεν έχουν γίνει επιστροφές μεγάλης κλίμακας στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες. Όπως σημειώθηκε παραπάνω, ακόμη και όταν χώρες προορισμού όπως η Ισπανία, έχουν προσπαθήσει να ενθαρρύνουν την επιστροφή, οι πραγματικοί αριθμοί που επιστρέφουν είναι περιορισμένοι, παρόλο που αδημοσίευτα στοιχεία δείχνουν προς μερικές επιστροφές Πολωνών από το Ηνωμένο Βασίλειο και μεταναστών από χώρες της Κεντρικής Ασίας από τη Ρωσία. Οι κυβερνήσεις ενός αριθμού χωρών προέλευσης όπως οι Φιλιππίνες, το Ουζμπεκιστάν και το Νεπάλ έχουν εφαρμόσει προγράμματα για να βοηθήσουν αυτούς που επιστρέφουν. Για παράδειγμα, το Δεκέμβριο του 2008, χρησιμοποιώντας το καθιερωμένο σύστημα προστασίας και βοήθειας, η κυβέρνηση των Φιλιππινών έλαβε έκτακτα μέτρα για τους μετανάστες εργάτες που επιστρέφουν. Ταυτόσημες πολιτικές υλοποιούνται σε χώρες όπως το Νεπάλ. Ωστόσο, η αρχική εμπειρία εφαρμογής αυτών των μέτρων δείχνει την περιορισμένη ακτίνα δράσης τους. Τα μέτρα στοχεύουν σε νόμιμους μετανάστες που επιστρέφουν και οι οποίοι έχουν μείνει άνεργοι εξαιτίας της πρόωρης λήξης της σύμβασης εργασίας τους ως αποτέλεσμα της κρίσης. Οι μη-νόμιμοι μετανάστες πρέπει να βασιστούν μόνο στον εαυτό τους και σε άτυπες δομές υποστήριξης. Ωστόσο, η επιστροφή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος σχεδόν όλων των συστημάτων εποχιακής μετανάστευσης και υπάρχουν λίγα στοιχεία για να στηρίξουν την υπόθεση ότι οι επιστροφές έχουν ήδη αυξηθεί δραματικά ώστε να προκαλέσουν βασικά προβλήματα στις κυβερνήσεις των χωρών προέλευσης.

Ενώ δεν έχει προσφερθεί καμία οικονομική υποστήριξη στους μη-νόμιμους μετανάστες που επιστρέφουν, λόγω της κρίσης, έχουν ληφθεί αυξημένα μέτρα ευαισθητοποίησης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ενημερωτικές εκστρατείες για ειδικές ομάδες-στόχους με σκοπό να επιστήσουν την προσοχή στους

κινδύνους της μη-νόμιμης μετανάστευσης. Στο Νεπάλ, δεν έχουν ληφθεί μόνο γενικά μέτρα ευαισθητοποίησης αλλά η κυβέρνηση εφαρμόζει και μια εκστρατεία ενημέρωσης σε συνεργασία με το UNIFEM προκειμένου να ευαισθητοποιήσει τους ντόπιους εργάτες για τους τρόπους διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους. Στο Ουζμπεκιστάν, έχουν ιδρυθεί κέντρα κρίσης για να υποστηρίζουν ανθρώπους που έχουν επείγουσα ανάγκη ή που έχουν πέσει θύματα παράνομης διακίνησης ανθρώπων. Η Ουζμπεκική κυβέρνηση έχει λάβει και άλλα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης που εστιάζουν κυρίως στη βελτίωση της εργασίας και των συνθηκών διαβίωσης στις αγροτικές περιοχές, από όπου προέρχονται αλλά και επιστρέφουν οι περισσότεροι μετανάστες εργάτες. Τα μέτρα επικεντρώνονται στους παρακάτω τομείς: (1) δημιουργία μέσων δανειοδότησης, (2) δημιουργία θέσεων εργασίας και αγροτική ανάπτυξη, και (3) μεγαλύτερη προστασία για τους μετανάστες. Στη Μαλαισία, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα παρέχει υποστήριξη επαναπατρισμού σε Μαλαισιανούς εργάτες που έχασαν τις εργασίες τους στο εξωτερικό, ενώ η κυβέρνηση της Κεράλα στην Ινδία έχει ανακοινώσει σχέδιο για την παροχή δανείων χαμηλού κόστους σε μετανάστες που επιστρέφουν από τον Κόλπο.

Ίσως πιο σημαντικές να είναι οι επιπτώσεις της ύφεσης στα εκατομμύρια των ανθρώπων που κινούνται εντός των ιδίων των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι μειώσεις στη ζήτηση αγαθών σε όλο τον ανεπτυγμένο κόσμο θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στα κέντρα εργασίας-εντατικής βιομηχανίας στις ειδικές οικονομικές ζώνες και τις μεγαλουπόλεις σε όλο των αναπτυσσόμενο κόσμο καθώς και στη ζήτηση για πρώτες ύλες που προέρχονται από αναπτυσσόμενες χώρες επίσης. Οι επιπτώσεις των απολύσεων ως συνέπεια των παραπάνω επιπτώσεων σε μεταλλευτικά κέντρα και βιομηχανίες εντατικής εργασίας, δεν έχουν ακόμη αξιολογηθεί ακόμα όσον αφορά στην εσωτερική κίνηση των ανθρώπων. Ωστόσο, περίπου 8.100 εργάτες φαίνεται να χάνουν την εργασία τους στη μεταλλευτική βιομηχανία της Ζάμπια το 2008, η Κένυα υπέστη μια μείωση της τάξης του 35 τοις εκατό στις εξαγωγές ανθρών, που οδήγησε άμεσα ή έμμεσα, σε μια απώλεια 1.200 θέσεων εργασίας ενώ τέλος 51.000 καταγεγραμμένοι εργάτες απολύθηκαν από βιομηχανίες ενδυμάτων της Καμπότζης μεταξύ Σεπτεμβρίου 2008 και Μαρτίου 2009. Δεδομένου ότι οι ευκαιρίες στον ανεπτυγμένο κόσμο μειώνονται, για τους εσωτερικούς μετανάστες που παραμένουν στις μεγαλουπόλεις του Νότου, η εξασφάλιση της διαβίωσης τους μέσα στους άτυπους τομείς της αστικής οικονομίας, ή η επιστροφή στα χωριά τους και τις αγροτικές περιοχές από τις οποίες προέρχονται φαίνεται να φαντάζουν ως οι πιο πιθανές επιλογές. Έχει υπολογιστεί ότι περίπου 10 με 20 εκατομμύρια ανθρώπων έχουν επιστρέψει από τις παραλιακές βιομηχανικές περιοχές της Νότιας Κίνας, καθώς τα εργοστάσια έχουν μειώσει την παραγωγή τους ως συνέπεια της κατάρρευσης της ζήτησης στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη. Η αντίδραση της Κίνας σε επίπεδο πολιτικής είχε ως αποτέλεσμα την προώθηση ενός τεράστιου πακέτου κινήτρων περίπου 586 δισεκατομμυρίων αμερικανικών δολαρίων με σκοπό την αύξηση της εγχώριας ζήτησης. Το πακέτο αυτό θα δαπανηθεί για υποδομές, και πιο συγκεκριμένα δρόμους, σιδηροδρόμους και αεροδρόμια, στην αύξηση των αγροτικών εισοδημάτων μέσω της αγροτικής μεταρρύθμισης καθώς και σε έργα κοινωνικής πρόνοιας. Η αγροτική φύση τμήματος των δαπανών μπορεί να αποτελεί παράγοντα για τη βελτίωση των συνθηκών όσων επιστρέφουν στην επαρχία καθώς και την

ενθάρρυνσή τους να επιστρέψουν στις αγροτικές περιοχές από τις οποίες προέρχονται. Η Κίνα είναι μια ταχύτατα αναπτυσσόμενη οικονομία με τεράστια αποθέματα ξένου συναλλάγματος και έτσι αποτελεί μια πολύ διαφορετική περίπτωση από τις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες. Το Ινστιτούτο Ανάπτυξης για Χώρες του Εξωτερικού (Overseas Development Institute) του Ηνωμένου Βασιλείου έχει διενεργήσει υπολογισμούς που δείχνουν έναν αναμενόμενο διπλασιασμό ή τριπλασιασμό στους αριθμούς των φτωχών στις πιο φτωχές χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου ως συνέπεια της ύφεσης. Με άλλα λόγια, αυτά που υποδηλώνουν οι παραπάνω αναλύσεις για τη μετανάστευση σε μια χώρα όπως η Κίνα και σε άλλα πολύ φτωχότερα μέρη του κόσμου μπορεί να είναι πολύ διαφορετικά μεταξύ τους.

Οι επιπτώσεις φαίνεται να διαφοροποιούνται και ανάμεσα στα δύο φύλα. Στις χώρες προορισμού, οι κύριες επιπτώσεις της απώλειας εργασίας των μεταναστών έχουν βαρύνει τομείς στους οποίους κυριαρχούσαν οι άνδρες, όπως ο τομέας των κατασκευών και ο βιομηχανικός τομέας. Στα πιο ανεπτυγμένα τμήματα του αναπτυσσόμενου κόσμου, οι επιπτώσεις βαρύνουν τις βιομηχανίες εντατικής εργασίας και ειδικά τους τομείς ένδυσης και υπόδησης όπου κυριαρχούν οι γυναίκες. Στις φτωχότερες χώρες, όπου οι οικονομίες βασίζονται στην εξόρυξη πρώτων υλών, πάλι οι άνδρες κυριαρχούν. Ωστόσο, οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να έρθουν αντιμέτωπες με διακρίσεις από ότι οι άνδρες, και υπάρχει ο κίνδυνος να αντιμετωπίσουν 'διπλές διακρίσεις' εξαιτίας του ότι είναι μετανάστριες και γυναίκες. Επιπλέον, οι μετανάστριες εργάτριες συγκεντρώνεται σε τομείς που τείνουν να είναι λιγότερο ελεγχόμενοι και μπορεί επομένως να είναι πιο ευπαθείς κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης με συνέπεια την απώλεια θέσεων εργασίας. Αυτού του είδους οι διακρίσεις μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω προγραμμάτων όπως οι 'Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών' από την κυβέρνηση της Ελλάδας, που παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες και επαγγελματική κατάρτιση σε ευπαθείς γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστριών. Η μείωση στις αποστολές εμβασμάτων μπορεί επίσης να επηρεάσει την ενδυνάμωση των γυναικών επειδή οι γυναίκες είναι παραδοσιακά οι λήπτριες των εμβασμάτων και είναι πιθανό να επηρεαστούν από οποιαδήποτε παρατεταμένη ύφεση σε σχέση με τις αποστολές τους.

Οι χώρες αποστολής μεταναστών, θα μόνο πρέπει να αντιμετωπίσουν όχι μόνο τις αυξήσεις στους αριθμούς των ντόπιων ανέργων και την αύξηση της φτώχειας αλλά και το γεγονός ότι οι αποστολές εμβασμάτων από το εξωτερικό είναι πιθανό να μειωθούν σημαντικά. Χώρες όπως το Μεξικό, η Μολδαβία ή το Τατζικιστάν, βασίζονται κατά πολύ στα εισοδήματα που κερδίζουν οι μετανάστες στο εξωτερικό. Οι αποστολές εμβασμάτων έχουν επίσης επηρεαστεί από τη σχετική υποτίμηση του αμερικανικού δολαρίου και του ρουβλίου, νομίσματα στα οποία πολλοί μετανάστες λαμβάνουν τις αμοιβές τους. Δεδομένης της επιδείνωσης της εργασιακής κατάστασης σε μεγάλο τμήμα του ανεπτυγμένου κόσμου, η αύξηση της διεθνούς μετανάστευσης με την ελπίδα δημιουργίας περισσότερων αποστολών εμβασμάτων δεν αποτελεί αυτή τη στιγμή πολιτική επιλογή. Αντιθέτως, ορισμένες χώρες προέλευσης έρχονται αντιμέτωπες με την προοπτική να απορροφήσουν έναν αυξημένο αριθμό πολιτών τους που επιστρέφουν αφού έχουν χάσει την εργασία τους στο εξωτερικό.

Ο αριθμός των μεταναστών που επιστρέφουν είναι ακόμη σχετικά μικρός σε σχέση με τους αριθμούς αυτών που εργάζονται στο εξωτερικό. Για παράδειγμα, 400 πολίτες της Ινδονησίας επέστρεψαν για παραβίαση της βίζας από την Ιορδανία τον Ιούνιο του 2009 από τους ίσως 30.000 που βρίσκονται σε αυτή τη χώρα.. Ο αριθμός των μεταναστών από το Μπαγκλαντές στη Μαλαισία, των οποίων ανακλήθηκαν οι βίζες εργασίας, αντιπροσώπευαν λιγότερο από το 10 τοις εκατό των μεταναστών από τη συγκεκριμένη χώρα . Είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη ότι η επιστροφή είναι φυσιολογικό μέρος όλων των συστημάτων εποχιακής μετανάστευσης και υπάρχουν λίγα στοιχεία ότι η επιστροφή είναι αυξημένη από το αναμενόμενο. Μια έρευνα που διενεργήθηκε στη Μολδαβία το Μάρτιο του 2009, μια χώρα αποστολής μεταναστών , έδειξε ότι περίπου το ένα τέταρτο όσων επέστρεψαν ‘οριστικά’, το έκαναν γιατί είχαν χάσει την εργασία τους ή η σύμβασή τους είχε λήξει. Μόνο το 11 τοις εκατό αυτών που επέστρεψαν ‘προσωρινά’, το έκαναν για αυτούς τους λόγους.

Υποδείξεις και Προτάσεις σε Υψηλόβαθμα Κυβερνητικά Στελέχη (Policy Makers)

Ίσως το πιο σημαντικό δίδαγμα που πρέπει να αποκομίσουμε είναι ο διαχωρισμός μεταξύ μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων τάσεων στη συνάρτηση μετανάστευσης- ανάπτυξης. Η μετανάστευση πρόκειται να συνεχίσει κυρίως εξαιτίας των μεγάλων σε βάθος ανισοτήτων στο παγκόσμιο σύστημα. Βέβαια, νέοι προορισμοί θα προκύπτουν καθώς οι ταχύτατα αναπτυσσόμενες οικονομίες που ήταν κάποτε μέρος του αναπτυσσόμενου κόσμου έρχονται να αμφισβητήσουν παραδοσιακούς προορισμούς σε Βόρεια Αμερική, Αυστραλία, Ασία και Ευρώπη. Αυτές οι οικονομίες μέχρι σήμερα βρίσκονταν κυρίως στην Ανατολική Ασία αλλά πυρήνες ταχείας ανάπτυξης μπορούν επίσης να εντοπιστούν στη Μέση Ανατολή, Νότια Ασία, Μεσημβρινή Αφρική και τμήματα της Λατινικής Αμερικής. Η μετανάστευση προς αυτές τις περιοχές, καθώς και προς τους πιο παραδοσιακούς προορισμούς, θα συνεχίσει αφού η παρούσα κρίση τελειώσει. Επομένως, είναι σημαντικό για τις κυβερνήσεις και τις χώρες προορισμού και προέλευσης να μην ακολουθήσουν αυστηρές βραχυπρόθεσμες πολιτικές. Οι χώρες πρέπει να συνεχίσουν να προετοιμάζονται για τους μετανάστες που χρειάζονται αφού τελειώσει η κρίση, και πρέπει να εξετάσουν προσεκτικά το ρόλο που μπορούν να παίξουν στη συνέχιση της οικονομικής ανάπτυξης. Οι αυστηρότεροι έλεγχοι μετανάστευσης στις χώρες προορισμού μπορεί να τις δυσκολέψουν να ανταποκριθούν στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της εργασιακής αγοράς κατά τη διάρκεια της ανάκαμψης, και επομένως μπορεί να ζημιώσουν τις μέλλουσες οικονομικές τους προοπτικές . Όσον αφορά στις χώρες προέλευσης, τα διαθέσιμα στοιχεία υποδηλώνουν ότι τα χειρότερα σενάρια για μαζική επιστροφή και σημαντική μείωση στις αποστολές εμβασμάτων είναι απίθανο να συμβούν, αλλά επιβάλλεται προσεκτικότερη επιτήρηση που θα καθορίσει αν υπάρχουν εξαιρέσεις σε αυτόν τον κανόνα. Έχοντας κάνει αυτή τη γενίκευση, ωστόσο, είναι επίσης προφανές ότι καμία απλή ή μονομερής αντίδραση σε επίπεδο πολιτικής δεν μπορεί να είναι η κατάλληλη. Υπάρχει τεράστια διαφοροποίηση μεταξύ των

χωρών προορισμού και προέλευσης όσον αφορά στις τάσεις μετανάστευσης και τα επίπεδα ανάπτυξης. Προφανώς, μπορούμε να εστιάσουμε σε κάποια σημεία, όπως:

- Την ανάγκη για τη βελτίωση της συλλογής δεδομένων και ενημέρωσης ώστε οι πολιτικές να βασίζονται στα καλύτερα δυνατά δεδομένα.
- Την ανάγκη για δεδομένα που θα είναι διαχωρισμένα με τρόπο λειτουργικό όπου είναι δυνατό, π.χ. την εξέταση ζητημάτων ισότητας των δύο φύλων σε σχέση με την ανάπτυξη.
- Την ανάγκη για εξέταση των επιπτώσεων της ύφεσης στη συνάρτηση μετανάστευσης-ανάπτυξης καθώς και σε σχέση σε αναπτυξιακά έργα που βρίσκονται σε εξέλιξη και σε μελλοντικές προγραμματισμένες συνεργασίες.

Ερωτήσεις για την συζήτηση:

- Πώς μπορούν οι κυβερνήσεις να περιορίσουν τις αρνητικές συνέπειες της χρηματο-οικονομικής κρίσης στα αναπτυξιακά οφέλη της μετανάστευσης;
- Μπορούν οι συνεργασίες ανάμεσα σε χώρες προορισμού και προέλευσης να θεμελιωθούν αποτελεσματικά για να αντιμετωπίσουν αυτά τα ζητήματα, ή/και να υποστηρίξουν τη θεσμική οικοδόμηση δυνατοτήτων;
- Υπάρχουν στοιχεία συγκεκριμένων επιπτώσεων σε ευπαθείς ομάδες όπως οι γυναίκες;
- Τι μπορούν να αποκομίσουν οι χώρες προέλευσης από τις εμπειρίες των άλλων π.χ. όσον αφορά κατάλληλες αντιδράσεις σε επίπεδο πολιτικής;
- Πώς μπορούν οι κυβερνήσεις να διασφαλίσουν ότι μπορούν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης μετανάστευσης και ανάπτυξης;
- Τι πολιτικές και πρακτικά μέτρα μπορούν να υιοθετηθούν για να προετοιμάσουν την ανάκαμψη;
- Μήπως η κρίση δημιουργεί και ευκαιρίες, όπως η πιθανότητα για τις χώρες προέλευσης να επωφεληθούν από τις ικανότητες των μεταναστών που επιστρέφουν, παρέχοντας τους κατάρτιση προκειμένου να ικανοποιήσουν τις εγχώριες τους ανάγκες; Τι αποφάσεις σε επίπεδο πολιτικής μπορούν να ληφθούν για ένα τέτοιο εγχείρημα ;Πώς μπορούν οι κυβερνήσεις να ενσωματώσουν τη συνάρτηση μετανάστευσης-ανάπτυξης στις προσπάθειες ανάκαμψης;

Προτεινόμενα αποτελέσματα:

- Υπάρχει

ανάγκη για συλλογή και διάθεση στοιχείων (δεδομένων) αλλά και πρακτικών εμπειριών σε σχέση με την πολιτική διαχείριση κρίσεων , ώστε οι αντιδράσεις σε επίπεδο πολιτικών να βασίζονται στα καλύτερα δυνατά στοιχεία.

- Καθιέρωση συνεργασιών ανάμεσα σε χώρες προέλευσης και προορισμού προκειμένου να διατηρηθούν τα μέγιστα αναπτυξιακά αποτελέσματα της μετανάστευσης ειδικά υπό το πρίσμα της τρέχουσας κρίσης.
- Οι χώρες πρέπει να εξετάσουν τις επιπτώσεις της ύφεσης στη συνάρτηση μετανάστευσης-ανάπτυξης καθώς και να εστιάσουν επίσης στις προσπάθειες ανάκαμψης σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Βασικά αναγνώσματα

- Awad, I. *The Global Economic Crisis and Migrant Workers: Impact and Response*, Geneva, International Labour Office, 2009.
- Dobson, J., A. Latham and J. Salt, *On the Move? Labour Migration in Times of Recession. What Can We Learn from the Past?* London, Policy Network Paper, July 2009.
- IOM, *The Socio-economic Impact of the Economic Crisis on Migration and Remittances in the Republic of Moldova: Early Findings*, Chisinau, International Organization for Migration, 2009.
- Martin, P. The recession and migration: alternative scenarios, *Working Paper 13*, Oxford, International Migration Institute, 2009.
- Migration DRC, *Migration and the financial crisis: how will the downturn affect migrants?*, *Policy Brief No. 17*, Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty, University of Sussex, February 2009.
- OECD, *International Migration Outlook SOPEMI 2009. Special Focus: Managing Labour Migration Beyond the Crisis*, Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Ratha, D., S. Mohapatra and A. Silwai, *Outlook for remittance flows 2009-2011: remittances expected to fall by 7-10 per cent in 2009*, *Migration and Development Brief 10*, Washington, The World Bank, July 2009.

GFMD Athens 2009

6 DRAGATSANIOU STR., 101 83 ATHENS

T: 213 2142400 | F: 213 2142439

www.gfmdathens2009.org

GFMD Athens 2009

6 DRAGATSANIOU STR., 101 83 ATHENS

T: 213 2142400 | F: 213 2142439

www.gfmdathens2009.org